

Nyhetsmagasin

ETC

NR 16 · 19 APRIL 2024

FILTERBUBBLAN

Ska SD få bakdörr till din telefon?

LEDARE

Skogsindustriens drömreportage

TILLSAMMANS 24

Kollektivhuset Dunderbacken erbjuder sällsynt botemedel mot ensamhet.

REDAKTION

Rebecka Bohlin (chefredaktör)
rebecka.bohlin@etc.se
Christopher Holmbäck (tf chefredaktör)
christopher.holmback@etc.se
Yvonne Perkins (vik redaktör)
yvonne.perkins@etc.se
Karl Skagerberg (digital publicering)
karl.skagerberg@etc.se
Anton Malmberg (art director)
anton.malmberg@etc.se
Tobias Berving (art director)
tobias.berving@etc.se

ANSVARIG UTGIVARE

Rebecka Bohlin

PRENUMERATION

Papper+digital:
Helår: 2 076 kr
Halvår: 1 038 kr
Månad (autogiro): 139 kr
Digital:
Helår: 1 032 kr
Halvår: 516 kr
Månad (autogiro): 79 kr/mån
Teckna via etc.se/prenumerera

PRENUMERATIONSÄRENDE

Mejl: kundtjanst@etc.se
Tel: 08-410 359 00
Öppettider: 09.00-16.30

KONTAKT

Mejl: redaktionen@etc.se
Tel: 08-410 357 00
Box 4403, 102 68 Stockholm
Bankgiro 148-7917
ISSN 1654-6423

ANNONS

Jim Berg
jim.berg@etc.se
0705-95 27 87
Tryck: Pressgrannar AB

OMSLAGSBILD

Foto: Filippa Ljung

FÖLJ ETC DIGITALT:

WEBB: etc.se/nyhetsmagasin
FACEBOOK: ETC nyhetsmagasin
INSTAGRAM: etcnymhetsmagasin
TWITTER: @nyhetsmagasin
APP: ETC-tidningarna

Vi blev familj

TÄNK DIG ATT du just fött ett barn, bebisen håller dig vaken större delen av nätterna, amningen tar evigheter, du är rätt dimmig och att fixa vardagen är utmanande. Föreställ dig att du då helt slapp laga middag, du kunde gå till dukat bord där du möter grannarna - som dessutom gärna håller din bebis i famnen en stund så att du får njuta av maten i lugn och ro.

Precis så var det för mig. I 13 år bodde jag i ett kollektivhus. Att jag så småningom flyttade, berodde på att familjen växte och vi ville bo större.

Fortfarande idag är flera av de grannar jag lärde känna då mina närmaste vänner. Sonen kallar fortfarande en av dem för faster. Vi blev familj.

Kollektivhuset jag bodde i är ett av de mindre. Andra kollektivhus är jättestora -

och vissa har massor av mötespunkter, som syjunta, snickarverkstad, filmkvällar och mycket annat.

I VECKANS TIDNING besöker vi kollektivhuset Dunderbacken i Stockholm. Människorna vi möter där berättar att de känner både trygghet och gemenskap. Kanske är det förklaringen till en försiktig trend, kollektivhusen blir allt fler.

Välkommen till veckans tidning!

Rebecka Bohlin

CHEFREDAKTÖR

REPORTAGE 6

FOTO: FILIPPA LJUNG

Träning i demokrati

MATTIAS JOHANSSON: s 21

"Det är vanligare att diagnostiseras med pollenallergi än att döpas."

LEDARE

Rebecka Bohlin: Expressen går kalhyggeslobbys ärenden **4**

MILJÖ

Fiskenät som blir lastpallar skvallrar om nyckel till cirkulär ekonomi **16**

FILTERBUBBLAN

Samuel Skånberg: Är det bättre om hackarna tar hand om våra datorer? **19**

AMERICAS KULTURTIPS

De riktiga rövorna hotar Ronjas vårskrick **22**

ANN-CHARLOTTE ANDERSSON

PYSSEL & KÄK **23**

Korsord, sudoku och marockansk gryta **24**

GÖR DET SJÄLV

Pallkragen kan omfamna så mycket **31**

"Jag skulle känna mig mer ensam om jag inte bodde här", säger Hjalmar Hellström, en av många ensamstående som bor i kollektivhuset Dunderbacken. Antalet kollektivhus ökar, men det går långsamt. Och trycket kommer snarare från individer som går samman, än från politiken.

TEXT: REBECCA BOHLIN • FOTO: FILIPPA LJUNG

VI BYGGER ENSAMHET

BORT

DESIRÉE CARLSSON SLEVAR metodiskt upp pannkakssmet som rinner ut till lagom stora cirklar på det stora stekbordet. Idag är hon med i köksgruppen som fixar käk åt boende i kollektivhuset Dunderbacken i Stockholm. Det blir ärtsoppa med pannkakor, med fläsk eller stekta champinjoner - och ugnsbakade rödbetor vid sidan av.

För Desirée Carlsson förenklas inte bara livet genom att hon bor i ett kollektivhus där grannar hjälps åt med matlagningen. Hon menar att boendeformen dessutom är något som förändrat henne som människa.

- Man utvecklas lite mer som person när man umgås och har arbetslag med sina grannar. De vassa kanterna vi människor kan ha i vår personlighet slipas ner lite grand. Man lär sig tålmod och hittar en vilja att mötas vid olikheter. Man kan inte ändra på andra, inte alltid ens på sig själv, så man får lära sig att acceptera och tolerera. Man utvecklas både mentalt och socialt, tycker jag.

DET DOFTAR GOTT från stekhällen och Desirée arbetar metodiskt för att laga de 75 pannkakor hon räknar med kommer att gå åt vid dagens middag. Hon funderar lite över hur hon förändrats som människa sedan inflytten för 13 år sedan, och tillägger:

- Jag tar för mig lite mer. Om jag har något att säga och bidra med, gör jag det. Man behöver inte vara onödigt blyg, men ändå blir vi mer varsamma med varandra. Och jag känner mig trygg. Det skapar en trygghet att känna de som bor i närheten, att inte vara främmande för varandra.

Hjalmar Hjalle Hellström nickar. Han känner också att trygghetskänslan spelar roll i varför han bor här. För elva år sedan flyttade han hit och tror att han definitivt skulle känna sig mer ensam om han inte bodde i ett kollektivhus.

- Man är väl lite sällskaplig av sig, säger Hjalle och ler. Men trygghetskänslan är dessutom konkret.

- Om jag är sjuk och behöver hjälp med att hämta ut medicin så vet jag att mina grannar hjälper mig. Under

”Det är ingen tävling mot de andra matlagen, men det ligger ju lite prestige i att göra det bra.”

Joan Haavie, Marianne Hirn, Frank Fondiller och Lisbeth Karlbom tar för sig av middagen i den gemensamma matsalen.

pandemin blev det särskilt tydligt att vi behövde varandra. Och nu under vintern ringde en granne som ramlat ute på gatan. Han fick hjälp direkt.

IDAG ÄR DET HJALLE som är gruppleddare för matlagningen och han konstaterar att det flyter på smidigt.

- Matstandarden här är hög, vill jag påstå. Vi är matlag sex, och vi har varit samma gäng i vårt matlag sedan 7-8 år. Det är ingen tävling mot de andra matlagen, men det ligger ju lite prestige i att göra det bra.

Förutom den gemensamma middagen finns många andra möjliga mötespunkter i huset. Snickarverkstad, syateljé, gym och trädgårdsgrupp är några av dem. Hjalmar Hellström ska snart bjuda in sina grannar på quiz-kväll i de gemensamma lokalerna.

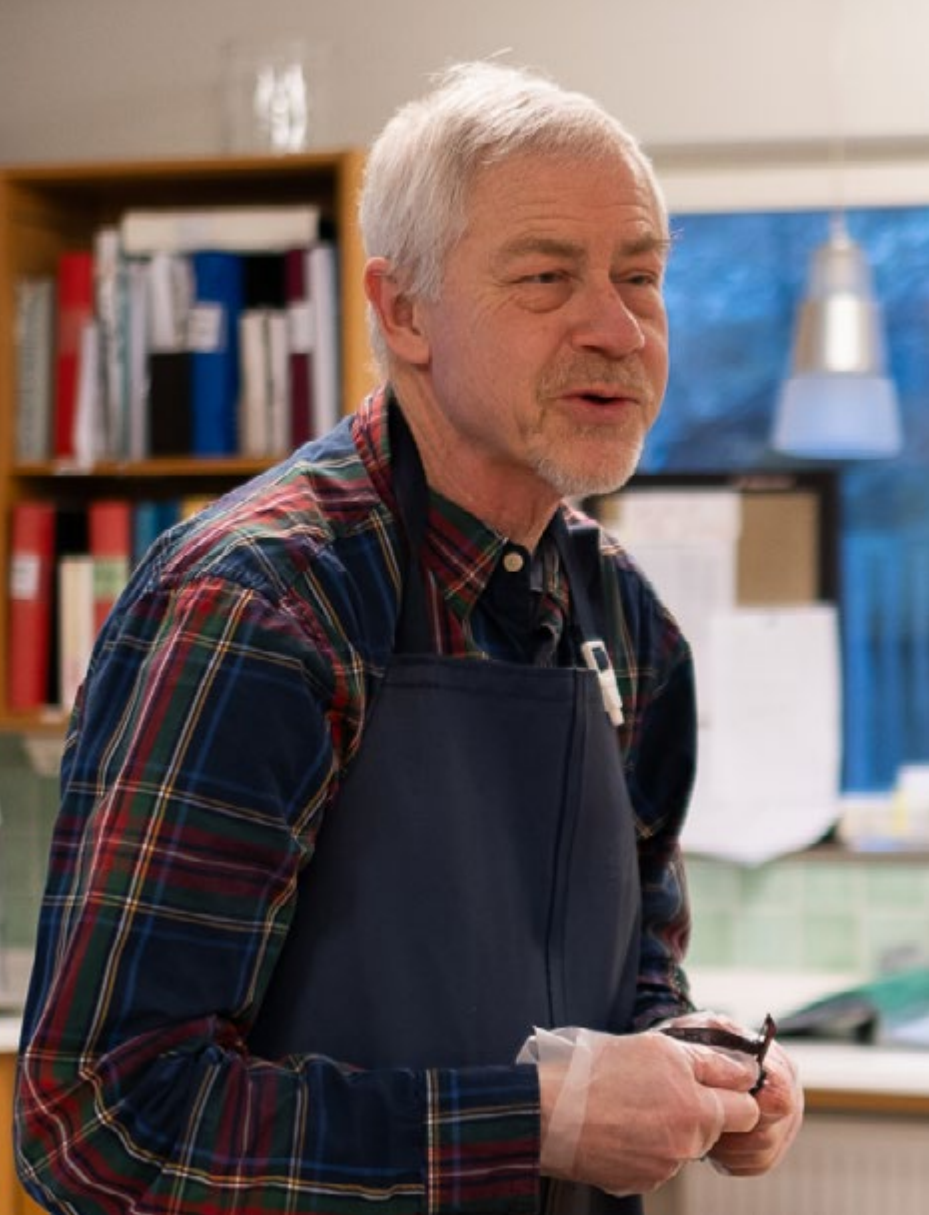
- Jag håller på med två frågesporter, en om musikhistoria och en om arkitektur. Lite svårare frågesporter kan bli skitkul!

Till sådana kvällar kan ett 15-tal personer dyka upp. När kollektivhuset bjuder in utomstående föreläsare brukar minst det dubbla antalet grannar samlas.

HANS HASSE ÅSTRÖM står bredvid honom och skalar och skär upp rödbetor till kvällens middag. Han är 66 år och ser fram emot att snart gå i pension från jobbet som gymnasielärare. En sak han tänker göra då är att gå med i husets trädgårdsgrupp. Men bara att vara med i en matlagningsgrupp ger också en känsla av en gemenskap, menar han.

▼ Desirée Carlsson upplever att hon förändrats som människa tack vare att hon bor i ett kollektivhus: "Man utvecklas lite mer som person."

Hans Hasse Åström : "Att laga mat tillsammans är något av det roligaste man kan göra."

- Att laga mat tillsammans är något av det roligaste man kan göra, om du frågar mig. Och som bonus får du den sociala tryggheten. Om någon skrivit upp sig till middagen men inte dyker upp är det alltid någon som kollar att inget hänt. Det finns en social kontroll, på ett positivt sätt.

Fördelen är dessutom att det inte finns något "socialt tvång".

- Vi har ju alla egna lägenheter och väljer hur mycket kontakt vi vill ha. Vill man koka middag i sin lägenhet en kväll så är ju det fritt. Jag brukar snitta på ungefär tre middagar i veckan i den gemensamma matsalen.

"Det är ju positivt för alla, även för hyresvärderna, att det finns en gemenskap mellan grannar."

ANTALET KOLLEKTIVHUS ÖKAR sakta i Sverige. Det finns en positiv trend, men så väldigt stark är den inte än, konstaterar Ulrika Egerö. Förutom att hon bor i kollektivhuset Dunderbacken med sin man, har hon bott i andra kollektivhus sedan 1986 och är ordförande i Kollektivhus NU, en nationellt verksam förening baserad på existerande kollektivhus och fristående uppstarts- och paraplyföreningar.

I Sverige finns idag cirka 60 kollektivhus och bogemenskaper, varav de flesta är medlemmar i föreningen Kollektivhus NU. Över tid har Ulrika Egerö sett föreningen sakta växa, men hon minns också hur det var i Stockholm under 1980-

talet, då det fanns aktiva politiska påtryckningar gentemot de kommunala bostadsbolagen att faktiskt verka för nya hyreskollektivhus, vilket spelade roll. På 80-talet och första delen av 90-talet byggdes närmare 50 kollektivhus i Sverige.

SAMMANLAGT FINNS UPPSKATTNINGSVIS 2 500 lägenheter i de existerande svenska kollektivhusen. Det innebär ungefär 0,5 promille av det totala bostadsbeståndet i landet, skriver Dick Urban Vestbro i rapporten Kollektivhusens historia. I den siffran ingår dock inte mindre boendekollektiv, som storfamiljer där flera familjer och individer bor tillsammans i en villa eller större lägenhet (hur många storfamiljerna är har inte undersökts sedan mitten på 80-talet). Till detta

Sonja Rosenqvist och Eva Bohlin spelar pingis i de rymliga lokalerna.

Karin Wallgren och Eva Rydberg målar i akvarell. Gruppen träffas regelbundet i huset.

kommer dessutom ett 20-tal ekobyar. Men som Dick Urban Vestbro skriver: "Även om man räknar in boendekollektiv och ekobyar skulle antalet boende sannolikt inte överstiga en promille. Att kollektiva bostadsformer är så ovanligt bidrar till att få människor känner till denna typ av boende."

KOLLEKTIVHUSTANKEN ÄR INTE ny. Den kan spåras tillbaka till en rad olika filosofer under 1800-talet, som utvecklade tankar om boendeformer där människor kan utveckla gemenskaper.

I Sverige byggdes i Stockholm Hemgården Centralkök på Östermalmsgatan redan åren 1905-07. Huset bestod av 60 lägenheter utan privata kök. Istället försågs anläggningen

med ett centralkök i källarvåningen som förbands med lägenheterna genom mathissar, lagom stora för en bricka med mat, porslin och bestick. De boende kunde på en intern telefonanläggning beställa frukost, lunch och middag från centralköket.

Tanken på den tiden var att "kollektivisera hembiträdet", som Alva Myrdal uttryckte saken ett par decennier senare.

Hemgården Centralkök drevs som ett aktiebolag som så småningom gick i konkurs. Huset fick inga direkta efterföljare i Sverige - men debatten om bostäder, gemenskap och förenkling av vardagslivet fortsatte.

DAG KOMMER TRYCKET mest från människor som vill starta boendegemenskaper, konstaterar Ulrika Egerö. De bildar en startgrupp, som sedan samarbetar med ett bostadsföretag eller bygger i egen regi, en byggemenskap. Men det finns även ett intresse för kollektivhus från både kommunala och privata hyresvärdar, tillägger hon.

- Det är ju positivt för alla, även för hyresvärderna, att det finns en gemenskap mellan grannar. Alla hjälps åt att hålla rent, det kan finnas trädgårdsgrupper, människor har ett engagemang runt huset de bor i.

De kollektivhus som finns i Sverige idag kan se lite olika ut. Men en gemensam nämnare är att det är ett vanligt bostadshus med normala lägenheter. Dessutom finns gemensamma lokaler där de boende kan laga mat och äta tillsammans, odla sin hobby och umgås.

"Dessutom kan jag tycka att det är lite tråkigt att laga mat till en person."

I en del av kollektivhusen bor folk i alla åldrar, i andra människor i "andra halvan av livet" utan hemmavarande barn, som här i Dunderbacken.

Det gemensamma köket och matsalen är oftast kärnan. Alla vuxna ingår i matlag som turas om att laga maten.

KOLLEKTIVHUSTRENDEN ÄR INTE på något sätt unik för Sverige. Ser vi oss omkring i vårt närområde finns i Danmark hundratals bofællesskaber, i Finland upplåter Helsingfors stad gärna mark till byggemenskaper och i Norge har Oslo kommun genomfört en utredning om alternativa boendeformer. Att intresset ökar är kanske inte så konstigt. Hur många vill egentligen leva ensamma och isolerade?

Ulrika Egerö menar att kollektivhus dessutom är en klimatsmart boendeform. Dels för att Dunderbacken som många andra mest väljer ekologiskt och ibland vegetariskt när de lagar mat, men också av resursskäl.

- Många som är äldre och kanske flyttar från en stor villa

eller lägenhet känner att de behöver plats för att kunna ta emot barn och barnbarn, ha en större fest och liknande. Bor man i ett kollektivhus kan man ha en mindre lägenhet och dela på de gemensamma ytorna. Det blir en miljöinsats, att bygga påverkar ju miljön, och även uppvärmningen.

SUNE NORDSTRÖM HAR just haft ett kalas i huset, för sitt barnbarn. Han bor i en etta, vilket känns tillräckligt rymligt just för att det finns gemensamma ytor.

- De gemensamma lokalerna och gemenskapen som uppstår där är något jag verkligen värdesätter. Att jag till exempel lärt känna min granne Birgitta Hamraeus. Hon är en så fantastisk kvinna! Hon har släpat hit massor av intressanta föreläsare, Gudrun Schyman, Margaretha Winberg och Jens Ergon, bland andra.

För Sune är kollektivhuset dessutom en bas för att driva klimatfrågan. De är några i huset som är partipolitiskt engagerade som träffas, spontant. De har bland annat gjort en utställning och inför det senaste riksdagsvalet arrangerade de en klimatfestival.

- Jag gillar tanken att bo gemensamt, dela på saker, att alla inte behöver ha sina egna grejer. Det är klokt! Jag bryr mig mycket om klimatfrågan. Man kan mötas i annat också. För länge sedan startade jag en filmgrupp, det blev väldigt uppskattat. En annan gång köpte Cecilia och jag in lite lekprylar så att vi kunde spela krocket och kubb på gräsmattan. Då uppstår samtal, man lär känna grannarna och är inte isolerad. Dessutom kan jag tycka att det är lite tråkigt att laga mat till en person.

DET ÄR DAGS för 11-kaffe, så vi förflyttar oss från Sunes lägenhet till husets stora "vardagsrum". Eftersom ETC sitter med uppstår snart ett samtal om boendeformen de alla valt, när ett tiotal personer träffas över en kopp kaffe.

- Man hade ju social kontakt under pandemin. Vi gjorde faktiskt sådant som att sjunga under balkongerna, säger Maria Sokolowski.

- En fördel är att man känner varandra, det är lätt att be om hjälp, fortsätter Catharina Calleman.

- När man blir synskadad som jag, så finns bussiga människor runt en som hjälper till, flikar Birgitta Hamraeus in.

Hon förtydligar att hon har hemtjänst som hjälper henne att komma ut på promenader, handla och så vidare, kollektivhuset ersätter inte den typen av välfärdstrygghet - men som bonus har hon grannarna och gemenskapen.

- Att bo kollektivt blir ju ett komplement till hemtjänsten, säger Ulrika Egerö.

- Man får tillgång till många människor med gott om tid. Och alltid finns det någon som har det specialverktyg man behöver, fortsätter Kerstin Laurin.

Catharina Calleman är särskilt engagerad i ekologisk mat, något som diskuteras i huset just nu.

Kerstin Laurin, Cecilia Löfström och Eva Rydberg Fähræus möts i de gemensamma lokalerna för att handarbeta.

Fakta Kollektivhuset Dunderbacken

- I huset finns kök, matsal, allrum, gästrum, hobbyrum, gym och bastu, tvättstugor, förråd, soprum (källsortering) plus trädgård. De gemensamma ytorna är cirka 500 kvadratmeter.
- Huset har 61 lägenheter, uppdelat på ettor, tvåor och treor.
- Alla boende hyr direkt av det kommunala bolaget Familjebostäder AB. I hyran ingår även en del i de gemensamma lokalerna.
- Kollektivhuset Dunderbacken bygger på arbetsgemenskap. Matlagning och städning är obligatoriskt för alla boende. Det finns sex matlag, som lagar mat var sjätte vecka måndag till fredag. Måltidspriset är 40 kronor utom på fredagar, då priset är 55 kronor, maten lite lyxigare och det ingår efterrätt.
- Besluten fattas på årsmöte, styrelsemöte, husmöte och på delegation av arbetsgrupper.

Sune Nordström berättar om när han hade barnkalaset för sitt 6-åriga barnbarn.

- Föräldrarna till barnen var väldigt positiva. Flera sa: Såhär skulle mina föräldrar bo, det är fantastiskt bra! Nu är ju vi ett hus framför allt för 40+ utan hemmaboende barn, men det finns ju kollektivhus för alla åldrar också.

EFTER FIKASTUNDEN BJUDER Catharina Calleman oss att följa med till hennes lägenhet, en tvåa där hennes "gröna fingrar" märks tydligt; noga beskurna krukväxter prunkar.

Innan hon flyttade hit för tio år sedan bodde hon ensam i en ganska dyr lägenhet på Södermalm. Det var både bullrigt och anonymt.

- Jag kände att jag inte riktigt trivdes i en stadsdel med många unga, fester och tjohej.

En kompis tipsade om kollektivhuset, hon sökte, blev intervjuad av invalsgruppen och accepterad.

- Det var bara trevligt att bli intervjuad, kände jag. Jag sitter själv i den gruppen nu för tiden, och jag märker att en del blir ganska nervösa.

Visst kan det finnas utmaningar i ett kollektivhus, konstaterar hon.

- Tolerans, kan ju vara en utmaning, att man faktiskt måste tolerera alla. Tavelhängningen har orsakat en del

diskussioner. Några fula utspel här och där. Just nu är jag engagerad i ekologisk mat, jag tycker att vi ska äta ekologiskt, åtminstone när det gäller djur. Jag tycker inte att vi ska rucka på det, men det har kommit upp en hel del diskussioner om att vi behöver få ner matkostnaden.

Det finns ingen formell kötid till de lägenheter som blir lediga. Istället letar Dunderbacken efter människor som har ett uppriktigt intresse för att driva och utveckla gemenskapen, samtidigt som de strävar efter en mångfald av människor, förklarar Catharina Calleman.

- Men intresset är det viktigaste. Och vi har noterat att det leder till en viss övervikt av ensamstående kvinnor. Varför det är så, vet jag inte. Den frågan kanske bör ställas till männen?

NERE I KÖKET tar sig Hjalle och Hasse en funderare över frågan om varför inte fler män söker sig till kollektivboende. De tror att det kan finnas en del fördomar, något av en hippie-stämpel. Hasse tror definitivt att många män skulle trivas i kollektivhus om de bara gav boendeformen en chans.

- Många har ju gjort lumpen och är vana vid att leva tillsammans.

Hjalle tror att det finns en uppförsbacke i att få fler att se bortom fördomar.

- Jag kan bara gå till mig själv, jag tror att jag skulle känna mig mer ensam om jag inte bodde här. Och i samhället är ju män mer ensamma än kvinnor. Så det är nog inte så att fler män inte skulle må bra här. Förutfattade meningar står i vägen, man tror att det är konstiga människor i kollektivhus.

ULRIKA EGERÖ OM någon vet att fördomarna om kollektivhus inte stämmer, hon har besökt alla existerande kollektivhus i Sverige och konstaterar att i de husen bor "alla typer av människor", med viss övervikt av högtbildade kvinnor. Och hon tror inte heller att fördomar är den viktigaste förklaringen till varför inte utvecklingen av fler kollektivhus sker i en snabbare takt - snarare är det ett bristande intresse från politiker och ansvariga för privata och kommunala hyresbolag.

- Vi har följt startgrupper som kämpat i flera år och till slut gett upp, för att de upplever en motvind. Andra lyckas, förstås. Och jag vet ingen hyresvärd som ångrar att de byggt ett kollektivhus.

Dessutom upplever Ulrika Egerö att det är bekymmersamt att vänstersidan tidigare "velat lägga beslag" på kollektivhustanken.

- Jag försöker förklara för de som tycker att det ska vara ett vänsterprojekt, att då blir det ju hopplöst för de som bor i högerstyrda kommuner att få gehör. För vi ser att kollektivhus startas även i högerstyrda kommuner. För att lyckas handlar det om att vänta ut folk och vara tydlig.

Samtidigt tycker hon att det är sorgligt att startgrupper ska behöva ha så mycket tålamod och att processerna är så långa.

"Jag vet ingen hyresvärd som ångrar att de byggt ett kollektivhus."

- På 80-talet fanns en vilja från politiker. Nu har de kollektivhusen som byggdes då fungerat i många år och trots att det alltid finns olika viljor kring mat och annat har det visat sig att husen fungerar, människor trivs och känner trygghet.

Ulrika Egerö hoppas att den kristid vi lever i kan innebära en förändring.

- Krisforskare brukar säga att en sak är viktigare än vatten och konserver, och det är att lära känna och samarbeta med dina grannar. Där är vi i kollektivhusen outstanding. Det handlar om att få politikerna att öppna ögonen för detta. •

Rebecka Bohlin

CHEFREDAKTÖR

Filippa Ljung

FOTOPRAKTIKANT

